

JE KUNT HET DAK OP

Op de Amsterdamse daken ontstaat een heel nieuwe wereld

Boven op je huis bevindt zich een extra etage beseffen steeds meer Amsterdammers. Zo veranderen onze daken langzaam aan in plekken waar je kunt tuinieren, zwemmen, borrelen en zelfs wandelen.

tekst Inger van der Ree foto Jordi Huisman/Phenster

STADSOASES

Hier plaatsen we een vlinder, met een kleine kas. De eigenaresse wil op haar dak groente kunnen verbouwen,' zegt Friso Klapwijk terwijl hij wijst naar het achterste gedeelte van de ruim honderd vierkante meter dak waarop we ons bevinden. Klapwijk is even daarvoor aan komen rijden in een auto met daarop de woorden 'komt een dak bij de dokter'. Met zijn bedrijf De Dakdokters heeft hij al menig Amsterdams dak veranderd in een groene oase. Elke vierkante meter moet straks optimaal worden benut, vindt hij. 'Dit gedeelte hogen we op, zodat ze hier goed kunnen genieten van het uitzicht, en daar komen de planten.'

Hoog in de lucht, buiten ons dagelijkse gezichtsveld, is een hele nieuwe wereld te winnen, zo blijkt. Boven op Amsterdam ligt een onontgonnen daklandschap van maar liefst 12 vierkante kilometer. Dat is ruim 25 keer de oppervlakte van het Vondelpark. 'Wij zien al die zwarte daken als de verteerde rokerslongen van de stad,' zegt Klapwijk, wijzend naar een zwart, plat dak in de verte. En dat willen wij graag veranderen.'

OPTOPPEN

De ontdekking van het dak als braakliggend terrein waar je tuinen, bars, parken, terrassen en zelfs extra verdiepingen op kunt zetten is een internationaal verschijn-

sel. 'Optoppen' is het nieuwe bouwen. In Singapore weten ze dit al jaren: daar worden op hoogtes van 150 meter gigantische parken gerealiseerd en daar is ook het Marina Bay Sands Resort: drie wolkenkrabbers van 200 meter hoog, verbonden door een dakpark in de vorm van een megacruiseschip. Gewoon omdat het kan. In de lucht is immers nog ruimte zat, in tegenstelling tot de overvolle grond.

In New York verschijnt de ene na de andere rooftopbar, ingeklemd tussen de hoogste kantoorstorens, inclusief palmbomen en 'breathtaking views'. En in Toronto is het benutten van het dak inmiddels zo ingeburgerd dat projectontwikkelaars in de hele stad verplicht worden in de plannen voor nieuwbouw een functie toe te kennen aan het dak. Je bouwt maar een park, of je legt een tuin aan; *you name it*, als je het dak maar benut en vergroent.

GEHEIME WERELD

Ook in Amsterdam gaan steeds meer mensen het dak zien als een extra etage, in plaats van als de onbruikbare bovenkant van het huis of restaurant, waar de airco- of afzuiginstallatie of schotel zich bevinden. 'Een dak is een geheime wereld op zich, waar je als je door de stad loopt geen weet van hebt. Dat heeft op veel mensen een onweerstaanbare aantrekkingskracht,' zegt Jesse Jorg, die vorig jaar de eerste edi-

Dakeigenaar Belinda, Staatsliedenbuurt: 'Het is hier een buurtje op zich. De dakterrassen liggen tegen elkaar aan, buren vragen aan elkaar wie er zin heeft op het dak te bbq'en. 's Avonds laat als iedereen weer naar binnen druppelt, kijk ik graag met een wijntje uit over de lichtjes van de stad.'

'AMSTERDAM HEEFT 12 VIERKANTE KILOMETER ONONTGONNEN DAKLANDSCHAP'

Het dakverhaal van...
DIRK DEKKER, IMKER

Dirk Dekker is imker en zet bijenkasten op allerlei Amsterdamse daken, zoals Crowne Plaza, de Stopera en bijvoorbeeld de Kromhouthal. 'Eén keer was ik door de directeur van het Waldorf Astoria gevraagd om kasten te plaatsen op het dak. Dus ik dacht: prima, dat doen we even. Bleek dat ik voorgereken werd in een limousine en dat ik drie koninginnenbijen, onder begeleiding van trompetgeschal, op rode kussentjes het dak op moest dragen. Er ging een heel gezelschap mee naar boven, maar niemand had een bijenpak aan. Gelukkig had ik vrij rustige, tamme bijen meegenomen. Eenmaal op het dak heb ik de koninginnen in de kasten gedaan. De trompettisten gingen ook het dak op, de muziek schalde over de stad. We keken uit op de prachtige binnentuin van het hotel – in dat stukje Amsterdam heeft de beroemde familie Six nog gewoond. Fantastisch natuurlijk dat je op het dak dan ineens het uitzicht hebt waar hotelgasten honderden euro's voor betalen.'

Het dak van...
MARTHA KREITER
OP HET DAK VAN DE
RANSDORPERTOREN
IN RANSDORP

'Ik ben al ruim tien jaar beheerder van de Ransdorptoren, maar elke keer als ik op het dak sta, is het weer bijzonder,' vertelt Martha Kreiter. 'Soms is de lucht heel dreigend, met grote grijze wolken, of er hangt een dikke nevel boven Amsterdam. Soms zie ik een prachtige regenboog.' Vanaf het dak heb je een spectaculair uitzicht over het Waterland aan een zijde, en aan de andere de stad. 'Je ziet de

Amsterdam skyline: het Rijksmuseum, de Westertoren, de Rembrandttoren en de Nicolaaskerk.' Op het dak hebben al zeker acht huwelijksaanzoeken plaatsgevonden. 'Ooit toen er een bruiloft plaatsvond in Waterland wilde het hele gezelschap naar boven. De prachtige bruid met een enorme hoepeljurk paste amper door het smalle trapgat,' vertelt Kreiter lachend. 'Ik vind het geweldig om aan zoveel mogelijk mensen te laten zien hoe mooi het hier is. Dit uitzicht is een privévoorstelling.'

► tie van Roef organiseerde – het allereerste festival op Amsterdamse daken. De stad van bovenaf bekijken, verandert haar. 'Het is het gevoel wat je als kind had als je stiekem hoog in een boom klom. Je staat *on top of the world*. Niemand ziet jou, maar jij kunt iedereen bespieden. Bovendien kun je je opnieuw verhouden tot alles wat ver beneden je ligt. Ronkende auto's en andere drukke stadsgeluiden worden een zachte, constante zoem. Hoog in de lucht bevind je je ineens in een oase van rust, en tegelijkertijd sta je nog steeds midden in de stad. Dat is een te gek gevoel,' vindt Jorg. Een plek creëren boven de stad, waar festivals georganiseerd worden, waar je kunt relaxen, dansen, dineren of zelfs zwemmen; dat klinkt als een logische toevoeging aan een stad waar iedere dag geklaagd wordt over het feit dat het op de grond veel te druk is. Stadsgeograaf Fenne Pinkster constateerde onlangs nog in *Het Parool* dat Amsterdammers door de drukte inleveren op kwaliteit van leven en zich minder thuis voelen in hun buurt. Daken kunnen die last verzachten.

HEMELWATER

Behalve het verschaffen van extra ruimte kunnen daken nog meer betekenen voor een stad, zegt Daniël Goedbloed van Amsterdam Rainproof. Herinnert u zich 28 juli 2014 nog? Nee? Google dan even. Half Amsterdam stond onder

water, treinreizigers op station Zuid waadden door een volgelopen stationshal om met doorweekte voeten naar hun werk te vertrekken. Kinderen dreven op plastic luchtbedjes door de straten en menig Amsterdammer zag zijn kelder vollopen. Koren op de molen van Waternet, dat in januari 2014 de organisatie Amsterdam Rainproof in het leven riep en Amsterdam al langer waarschuwde dat de stad de hoeveelheid regen niet veel langer meer aan zou kunnen. 'Waternet constateerde dat de stad gevoelig is voor extreme regenval, en door de klimaatverandering worden de buien steeds heviger. Daar is Amsterdam, net als veel andere grote steden, nog niet op berekend. Door toenemende bebouwing en bestrating kan het hemelwater geen kant meer op,' vertelt Goedbloed.

VIJF GRADEN

Groene tuinen, gevels en vooral daken (een dak vangt immers altijd regen) zorgen ervoor dat regenwater beter kan worden opgevangen en voeren het vertraagd af naar het riool, legt Goedbloed uit. Groene daken kunnen 60 tot 80 procent meer water vasthouden dan een zwart, onbegroeid dak waar bijvoorbeeld een airco-installatie op is geplaatst. Volgens Friso Klapwijk van Dakdokters zijn groene daken ook om andere redenen een belangrijke toevoeging voor de stad. 'De stad bestaat voor een groot deel uit verhard en donker oppervlak. Doordat deze oppervlakken snel opwarmen en

Dakeigenaar Cornélie met gezin, Oud-Zuid: 'Amsterdam vanaf mijn dak in de ondergaande zon zien liggen, terwijl de lucht mooi verkleurt – daar kan ik erg van genieten. We zitten hier soms ook gewoon met onze jas aan, om uit te waaien. In de zomer zetten we de sproeier op het dak, dat vinden mijn kinderen geweldig.'

Dakeigenaar Ingeborg, Hoofddorppleinbuurt:
 'Vanaf maart hebben wij een extra kamer op ons huis, waar we ons omringen met groen, lucht en ruimte. Er hangt hier een douche, er staat een zandbak en er groeien tropische planten. Het is onze privé-oase, die meteen aan de slaapkamers grenst. We krijgen hier een vakantiegevoel.'

Het dakverhaal van...
DIRK OVERDUIN, DAKKAMPEERDER

Dirk Overduin kampeerde in 2009 op verschillende daken in Amsterdam. 'Er stonden steigers tegen gebouwen, dus je kon er zo opklimmen.' Het kamperen was onderdeel van zijn afstudeerproject aan de afdeling Architectuur van de Gerrit Rietveld Academie. 'Inmiddels ben ik architect en vind ik het nog altijd belangrijk discussies aan te zwengelen, met mijn werk te zoeken naar spanningsvelden in het publieke debat.' Het dakkamperen was voor Overduin een manifest. 'Ik wilde het gebruik van de openbare ruimte bevragen en de strenge wetgeving omtrent slapen in de openbare ruimte oprekken.' Overduin ontwierp een tent die geschikt was om tussen daken in te hangen en overnachtte met de tent op het dak van het Victoria Hotel en de Apple Store. Na het ontwaken op het dak ontbeet hij met een croissantje en vertrok weer. 'Dakkamperen geeft een zelfde kick als wildkamperen in de bergen. Het Amsterdamse daklandschap is heel bijzonder; het zicht is wijsd, overal zie je prachtige kerktorens.'

'WIJ GAAN MET DE DAKBOSWACHTER AAN DE SLAG OM UIT TE ZOEKEN WIE DE EIGENAAR VAN HET PAND IS'

warmte langer vasthouden ontstaat het "Urban Heat Island Effect", waardoor het in de stad tot vijf graden warmer wordt dan buiten de stad. Door de verkoelende werking kunnen groene daken dit effect tegengaan.' Daarnaast kunnen groene daken meewerken aan het behoud of herstel van bedreigde diersoorten en planten (zoals bijvoorbeeld bijen), doordat de plantjes de biodiversiteit in de stad vergroten. Ook de gemeente vindt dat het daklandschap een belangrijke rol kan spelen voor de stad en verstrekt daarom daksubsidies. Mocht je gewoon een simpel terras aan willen leggen om te kunnen zonnen, dan kom je bedrogen uit; de subsidie is alleen bedoeld voor groene daken. En die groene daken bestaan in alle soorten en maten: variërend van een sedumdak (een dun laagje op het dak waarin vetplantjes kunnen groeien) of een polderdak - dat het water met behulp van sluisjes gefaseerd afvoert - tot volledige dakparken. Natuurlijk kan niet ieder Amsterdams dak een jungletuin dragen. Bovendien zijn er in de binnenstad veel schuine daken. Per dak moet dus bekeken worden wat de mogelijkheden zijn.

De bestuursvoorlichting van de gemeente laat weten blij te zijn met de dakontwikkelingen. Vergroening van het Amsterdamse daklandschap staat hoog op de bestuurlijke Groene Agenda. De voorlichter: 'We willen tot en met 2018 50.000 vierkante meter groen dak toevoegen.'

LASTIGE DAKEN

Goedkoop is het aanleggen van een dakjungle niet, ondanks dat je met een beetje geluk zo'n 50 procent van het groene oppervlak gesubsidieerd krijgt. 'De meeste daktuinen liggen in de rijkere buurten van Amsterdam,' vertelt Jaap de Jong van Rooftop Revolution, een organisatie die zich richt op het vergroenen van het daklandschap en door de gemeente gevraagd is om 'lastige daken' in Amsterdam te begeleiden. 'Als je de daken van een stad écht wilt vergroenen heb je ook de grote jongens nodig. De bedrijfspanden, de woningcorporaties. En die hebben vaak een hele andere prioriteit dan het aanleggen van een duurzaam, groen dak.' Iedereen die zich ergert aan een zwart dak voor zijn neus, of boven zijn hoofd (als je bijvoorbeeld in een groot complex van een corporatie woont) kan bij Rooftop Revolution 'Dakboswachter' worden. 'Wij gaan met de Dakboswachter aan de slag om uit te zoeken wie de eigenaar van het pand is, we mobiliseren de buurt en helpen met het uitzoeken van de verschillende mogelijkheden van het dak.'

DAKTUINEN

De Jong wil dat over tien jaar ieder Amsterdams dak, of het nou schuin loopt of plat is, een functie heeft. 'Om dat te kunnen verwezenlijken willen we dat in 2020 zo'n 10 procent van de daken wordt gebruikt. Als je naar de cijfers kijkt, zijn we er nog lang niet. Maar we

Het dakverhaal van...
RIAN VERPALLEN & TOON VAN DE PUT VAN GRACHTEN VAN SMARAGD

Vanuit hun huis keken Rian Verpalen en Toon van de Put al jarenlang uit op de bovenkanten van dertien Amsterdamse woonboten. Ze vonden al die zwarte daken maar een saaie en sombere bedoening. 'Daarnaast fietsen we elke dag op weg naar ons werk langs nog zo'n tachtig grijze daken. In tegenstelling tot andere daken ligt het dak van een boot altijd in het zicht. We wisten zeker dat dit meer mensen op moest vallen. Er liggen immers 2500 woonbootdaken verspreid door de stad,' zegt Verpalen. Ze besloot iets met haar idee te gaan doen en doopte haar project 'Grachten van Smaragd'. Ze pitchte het op een avond in Pakhuis de Zwijger, waarop werd gezocht naar een cadeau voor Amsterdams 750ste verjaardag. 'In 2025 bestaat de stad 750 jaar; hoe geweldig zou het voor de stad zijn als dan alle daken van de woonboten groen zijn?' Inmiddels zijn er zo'n twintig woonbootdaken groen. 'Nog genoeg te doen dus!'

Misschien ligt er straks een tweede, groener Amsterdam op de daken

ROEF

DE LEUKSTE DAKEN OM TE BEZOEKEN

1. Op daktheater Opzeezand in Noord kun je van 1 juli t/m 25 augustus luisteren naar concerten. ontheroof.com
2. Van 12 t/m 13 augustus kun je kamperen op het dak van Nest, een groene daktuin op Hotel Casa 400. campspace.com
3. Floor 17 op het dak van het Ramada Apollo hotel in West bij de ring organiseert op het dak Rooftop Movienights. rooftopmovienights.com
4. Op het dak van Hotel W kijk je vanuit het zwembad uit over de stad. Niet alleen voor hotelgasten maar ook voor bezoekers van de lounge. wamsterdam.nl
5. Café Restaurant Bureau op het dak van start-upkantoor B Amsterdam moet je zien. Het uitzicht over Nieuw-West is spectaculair. caferestaurantbureau.nl
6. Op zoek naar een leuk dak om te vergaderen? Op Zuidpark, de grootste dakboerderij van Europa, kun je werken op hoge hoogte. zuidparkamsterdam.nl
7. Vondelpark te druk? Ga naar het weelderig groene dakpark boven op station Sloterdijk, Orlyplein geheten.
8. In de nazomer, op 8 september, vindt op Amsterdamse daken (o.a. Nest, het Volkshotel, Spaces Vijzelstraat, het Koninklijk Instituut voor de Tropen en de Impact Hub Amsterdam) het festival Roef plaats. Verwacht verrekijkvoorstellingen, droneconcerten en dreamwalkers die met een zwevende catwalk van dak naar dak lopen. roefamsterdam.nl
9. Meer dan een dakterras is NEMO eigenlijk het 'hoogste stadsplein van Nederland', met fontein en loungebanken (dankzij de schuine afloop) de meest wijidse vergezichten. Een kaartje kopen hoeft niet, iedereen kan via de zijtrappen gratis het dak op, in de zomer zelfs tot 21.00 uur! nemosciencemuseum.nl

Het dak van... STUDENT JOUKE BOVEN OP STUDENTENHUIS RAVEL RESIDENCE

'Hier komen de paarse tomaten en de rode bonen en daar de doperwten,' vertelt Jouke. Hij maakt deel uit van de daktuincommissie van het dak van studentenhuis Ravel Residence, op de Zuidas. 'Er staan vijftien grote bakken op het dak, de daktuincommissie ziet erop toe dat de bakken in goede staat blijven en dat niemand zijn bak laat verpieteren.' Maar dat gebeurt bijna nooit, zegt Jouke. 'Vaak groeit het zo goed dat de eigenaar veel groente of fruit onderhoudt. Dan wordt er een berichtje op de Facebookpagina geplaatst en eet ineens het halve huis verse boerenkool.' Rond etenstijd komen er ook studenten naar het dak om wat kruiden te plukken uit de kruidenbak. Tussen de moestuinbakken wordt graag gestudeerd, een biertje gedronken, of doen studenten yoga-oefeningen. 'Het uitzicht is hier top. Je kijkt uit over de hele Zuidas. En zeker 's avonds, als de kantoorpanden hun lichten aanlaten, is dat mooi om te zien.'

zijn op de goede weg: sinds 2011 is het aantal Amsterdamse groene daken verdubbeld, samen is het dakoppervlak nu goed voor 15 hectare.' Ook denkt De Jong dat het goed zou zijn als in Amsterdam, net als in Toronto, projectontwikkelaars verplicht zouden worden een nieuwbouwdak een functie te geven. Op de Zuidas is die verplichting sinds een jaar al aan de orde van de dag, zegt de gemeente. Daar moeten nieuwbouwdaken groen zijn, bijdragen aan de biodiversiteit en een bepaalde minimumhoeveelheid hemelwater opvangen. Ook dienen de nieuwe daken een functie te hebben voor bewoners en gebruikers. De ene na de andere groene toren met exotische daktuin schiet hier uit de grond. Onlangs is bijvoorbeeld een dakpark gerealiseerd op het gerenoveerde appartementencomplex De Boel, ook op de Zuidas, met 450 vierkante meter groen en 250 vierkante meter terras. In september opent het circulaire paviljoen van ABN Amro, met een daktuin waar voedsel verbouwd wordt, en waar de medewerkers én passanten die van het uitzicht willen genieten kunnen neerstrijken. En op het dak van de De Goede Doelen Loterij wordt een daktuin geïntegreerd in de bouw: er komt een daktuin met daarop een ander dak, zodat de daktuin de functie krijgt van een kas waarin kruiden gekweekt kunnen worden. 'Maar ook als het niet verplicht is, wordt al veel gedaan in nieuwbouwggebieden zoals het Amstelkwartier en IJburg,' zegt De Jong. Op IJburg

Dakeigenaar Chris, Jordaan: 'Dit is ons paradijsje. Als we op vakantie zijn verheugen we ons alweer op onze daktuin. Vanaf hier zien we wel veel zwarte daken. Het lijkt ons geweldig als de hele stad vol daktuinen komt te liggen. Wij zijn, midden in het centrum, het voorbeeld dat het kan.'

bijvoorbeeld werd een Regentuin aangelegd boven op een nieuw appartementencomplex en vlak bij het Amstelkwartier vind je het Zuidpark, ook wel de grootste dakboerderij van Europa genoemd.

GROENE HEMEL

Jesse Jorg, die voor de organisatie van het festival Roef op veel verschillende Amsterdamse daken komt, ziet ook dat steeds meer daken benut worden. Met name rondom de zogenoemde 'Knowledge Mile' – het gebied rondom de Wibautstraat en de Weesperstraat waaraan veel kennisinstituten als de HvA en de UvA zich gevestigd hebben. Vanaf het dak van het Volkshotel wijst hij de daken aan. Het dak van de Weesperflat, waar studenten wonen, wordt waarschijnlijk een dakakker; en het dak van het Bommerhuis van de HvA, twee blokken van het Volkshotel, wordt een polderdak. 'Hier schuin aan de overkant vind je flexwerkplek Zoku; je laat de drukke Weesperstraat beneden en je komt boven in een groene oase te-

recht. De kruiden en planten die hier op het dak groeien worden ook gebruikt in het restaurant – wat op veel horecadaken al gebeurt. Restaurant Vermeer naast het Centraal Station, en B Amsterdam in Nieuw-West koken al met ingrediënten van hun eigen daktuin. En iets verderop ligt Nest, een groene daktuin op Hotel Casa 400, waar je heerlijk kunt zitten.' Maar hier bij de Knowledge Mile stoppen de dakplannen zeker niet, zegt Jorg. 'En gelukkig maar. Ik pleit voor een nieuwe standaard: "groen, tenzij". In plaats van "kaal, tenzij". Er wordt al voorzichtig gesproken over een 'Knowledge Mile Park' – een park hoog boven de drukke Weesperstraat en de Wibautstraat waar je als bezoeker een wandeling kunt maken door het groen terwijl de auto's onder je door razen. Je wandelt dan van dak naar dak. De verschillende gebouwen staan met elkaar in verbinding via bruggen, of via de grond. Er is nog veel werk aan de winkel, maar misschien ligt er straks een tweede, groener Amsterdam op de daken. ■

DAKTUINTIPS

Wil je ook een daktuin? Jaap de Jong van Rooftop Revolution tippt:

1. Bedenk wat je zou willen. 'Denk groot. Er is veel meer mogelijk dan een hekwerk en luie stoelen.'
2. Laat door aanbieders van groene daken berekenen wat je dak aankan. 'Het ene dak moet eerst worden verstevigd of kan alleen een dun sedumlaagje dragen, het andere is al sneller klaar voor een tuin.'
3. Vraag aanbieders van groene daken of zij samen met jou een ontwerp willen maken. 'Er kan van alles. Van vijvers tot planten of zelfs bomen.'
4. Vraag subsidie aan bij de gemeente. 'Dat kan je 50 procent in de kosten schelen. Er zijn verschillende criteria waarop gelet wordt bij het toekennen van subsidie. Zo is de hoeveelheid water die je toekomstige groene dak op kan vangen belangrijk. Ook de zichtbaarheid van het dak kan ertoe bijdragen dat je subsidie krijgt.'